

В.О. Чемерис, канд. техн. наук, О.В. Башкіров,
Національний банк України

ПОБУДОВА СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЦЕНТРАЛЬНОГО БАНКУ НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ РИЗИКІВ

Внутрішній контроль – це процес, що постійно здійснюється на всіх рівнях банку, включає принципи і процедури, виконуваний правлінням, менеджментом та персоналом банку і покликаний сприяти досягненню мети, визначеної стратегією розвитку банку.

Метою системи внутрішнього контролю є ефективне функціонування банку, сприяння досягненню банком встановлених ним орієнтирів та поставлених цілей, дотримання вимог законодавства та нормативних актів центральних органів влади, ефективне використання ресурсів банку, мінімізація ризиків банку, своєчасна підготовка надійної фінансової інформації.

Основними функціями системи внутрішнього контролю банку є контроль дотримання затверджених (штатних) правил та процедур реалізації фінансових та господарських процесів банку, моніторинг дотримання нормативних фінансових показників банківських процесів, контроль ризиків банку.

Концептуальними принципами контролю, які є передумовою ефективного функціонування системи внутрішнього контролю, є незалежність системи внутрішнього контролю, безпосередня і зацікавлена участь вищого керівництва банку, розмежування обов'язків, чіткість і визначеність системи внутрішнього контролю, безпосереднє надання інформації керівництву, наявність ефективних процедур санкціонування операцій, повнота, фактичний контроль за документацією, використання різних видів контролю, неперервність, оперативність, об'єктивність та гнучкість контролю.

Для створення ефективної системи внутрішнього контролю необхідно для кожного функціонального процесу банку провести такий загальний аналіз, який передбачає такі етапи:

- 1) аналіз кожного функціонального процесу банку на ризикованість (наявність ризиків, притаманних кожному процесу);
- 2) визначення рівня перебування функціональних процесів під характерними для кожного процесу ризиками;
- 3) виведення інтегральної оцінки ризикованості кожного функціонального процесу;
- 4) ранжування всіх функціональних процесів банку за ступенем ризикованості і можливим обсягам втрат;

5) визначення функціональних процесів, ризики яких є значною мірою волатильними.

Реалізація 1 та 2 етапів може проводитися у два способи:

- 1) в рамках банку розробляється графік, за яким для кожного функціонального процесу проводяться експертні наради для визначення переліку ризиків, притаманних кожному функціональному процесу, та визначення рівня перебування кожного функціонального процесу під певним ризиком з участю трьох фахівців:
 - а) фахівця підрозділу, який виконує функціональний процес і досконально знається на його характеристиках та особливостях;
 - б) фахівця підрозділу внутрішнього аудиту, який знає методи управління ризиками та процедури проведення аудиту функціональних підрозділів банку;
 - в) фахівця підрозділу контролю ризиків, який знає методи управління ризиками, методики та процедури моніторингу волатильних ризиків;
- 2) розробляється спеціальний детальний “опитувальник”, який для кожного функціонального процесу заповнюється фахівцем підрозділу, що реалізує функціональний процес і досконально знається на його характеристиках та особливостях, що дає можливість фахівцям системи внутрішнього контролю провести у подальшому весь аналіз, передбачений вищенаведеними етапами 3-5.

Зауважимо, що необхідно періодично проводити нову оцінку ризикованості всіх функціональних процесів, а також передбачити можливість оперативного проведення повторної оцінки ризикованості функціональних процесів, характеристики яких змінилися з часом в результаті зміни параметрів самого процесу, технології його реалізації, реструктуризації підрозділу, який реалізує відповідний процес та ін.